

Dôvodová správa

Všeobecná časť

Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 376/2022 Z. z. o profesionálnych náhradných rodičoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej len „návrh zákona“) sa predkladá na základe Plánu legislatívnych úloh vlády Slovenskej republiky na rok 2024.

Návrh zákona čiastočne plní záväzok Programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky 2023 – 2027 - „*Špecifickú pozornosť bude venovať ohrozeným deťom a ich rodinám. Je potrebné pokračovať v deinštitucionalizácii systému náhradnej starostlivosti, v posilňovaní sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a zvýšiť ich kvalitu. Prioritou je udržanie detí v rodinách...*“. Podpora deinštitucionalizácie systému náhradnej starostlivosti, posilňovanie sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a zvýšenie kvality v tejto oblasti je o.i. strednodobou prioritou stanovených strategických priorit z cieľov a zámerov uvedených v Programovom vyhlásení vlády Slovenskej republiky 2023 – 2027 schválených vládou Slovenskej republiky (uznesenie vlády SR č. 435/2024 zo dňa 1. júla 2024).

Ciele predkladaného návrhu zákona možno rozdeliť do dvoch základných oblastí:

- zlepšenie/spresenie aktuálnej právnej úpravy na základe diskusie so zástupcami profesionálnych náhradných rodičov, centier pre deti a rodiny (ďalej len „centrum“) ako zamestnávateľov, Ústredia práce, sociálnych vecí rodiny a Národného inšpektorátu práce,
- podpora deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti s osobitným zameraním na zlepšenie starostlivosti o deti so zdravotným znevýhodnením, ktoré sú na základe rozhodnutia súdu umiestňované do centier; snahou je, aby pre čo najviac detí s vážnym zdravotným znevýhodnením boli utvorené podmienky pre život v profesionálnych náhradných rodinách.

Skvalitňovanie podmienok výkonu profesionálnej náhradnej starostlivosti o.i. utvorením legislatívnych podmienok na výkon profesie profesionálny náhradný rodič a priebežným utváraním podmienok na zlepšovanie podmienok a kvality zabezpečovania výkonu rozhodnutia súdu v profesionálnych náhradných rodinách, je jedným zo strategických opatrení na plnenie cieľov Národnej stratégie deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti.¹

Profesionálny náhradný rodič je zamestnancom centra,² ktorý vykonáva svoju prácu – starostlivosť o dieťa, ktoré bolo prijaté do centra na základe rozhodnutia súdu, vo svojom domácom prostredí.

---

¹ Schválená uznesením vlády SR č. 222/2021 zo dňa 28. apríla 2021 (okrem iného určuje základný dlhodobý cieľ deinštitucionalizácie a 10 strednodobých cieľov deinštitucionalizácie).

² Centrum je zariadením sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, ktoré vykoná svoju činnosť podľa účelu, na ktorý bolo zriadené, ambulantom, terénnou a pobytovou formou na základe rozhodnutia súdu, v prípade vybraných výchovných tzv. ambulantom opatrení rozhodnutia orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a na základe dohody. Na činnosť centra sa vzťahuje zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Zriaďovateľom centra je Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny a za zákonom stanovených podmienok obec, vyšší územný celok alebo iná osoba na základe akreditácie udelennej Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

Profesionálna náhradná rodina je z vecného hľadiska jednou z organizačných súčastí centier. Centrum vykonáva opatrenia pobytovou formou, vrátane pobytových opatrení súdu:

- v profesionálnej náhradnej rodine, ktorá poskytuje starostlivosť deťom a mladým dospelým vo svojom domácom prostredí (v rodinnom dome alebo v byte),
- v skupine (špecializovaný program, resocializačný program a tzv. dobrovoľné pobyty),
- v samostatne usporiadanej skupine (organizačná súčasť centra zriadená v rodinnom dome, byte alebo v ďalšej budove centra so samostatným stravovaním, hospodárením a vyčleneným rozpočtom).

Na činnosť profesionálnych náhradných rodičov a vecnú stránku starostlivosti o deti sa vzťahuje zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 305/2005 Z. z.“), upravujúci sociálnoprávnu ochranu detí a sociálnu kuratelu (ďalej len „SPOD a SK“).

Na pracovno-právne vzťahy profesionálneho náhradného rodiča sa do prijatia zákona č. 376/2022 Z. z. o profesionálnych náhradných rodičoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o profesionálnych náhradných rodičoch“) vzťahoval výlučne Zákonník práce a profesionálny náhradný rodič bol v postavení tzv. domáceho zamestnanca (§ 52 Zákonníka práce - Domácka práca a telepráca). Problematické postavenie profesionálneho náhradného rodiča, rôznorodá prax napr. v odmeňovaní, dohodnutých podmienkach pracovnoprávných vzťahov, nedoriešené dovolenky a pod. viedli k osobitnej právnej úprave určitých otázok pracovnoprávných vzťahov v zákone o profesionálnych náhradných rodičoch s tým, že na pracovno-právne vzťahy profesionálnych náhradných rodičov sa vzťahuje Zákonník práce, ak nie je v zákone o profesionálnych náhradných rodičoch, ustanovené inak.

Zákon o profesionálnych náhradných rodičoch je účinný od 1. decembra 2022, v následnom prechodnom období boli nanovo dohodnuté podmienky výkonu práce medzi zamestnancami a zamestnávateľmi, prehodnotené mzdové náležitosti, doriešené pracovné pomery na dobu určitú, preverené splnenie predpokladu bezúhonnosti u tých profesionálnych náhradných rodičov, u ktorých nemusel byť do účinnosti zákona overovaný predpoklad bezúhonnosti odpisom z registra trestov atď. Vzhľadom na zásadné zmeny a špecifiká právnej úpravy bola, resp. je sledovaná a vyhodnocovaná aplikačná prax, informácie sú získavané z praxe profesionálnych náhradných rodičov, centier ale napr. aj z praxe Národného inšpektorátu práce.

Po takmer dvojročnej skúsenosti s implementáciou zákona boli zosumarizované a prediskutované praktické skúsenosti z implementácie zákona o profesionálnych náhradných rodičoch a napriek faktu, že sa vzhľadom na rozsiahlosť a charakter zmien neobjavili zásadnejšie problémy v právnej úprave, bolo identifikovaných niekoľko ustanovení, ktoré je potrebné upraviť, resp. spresniť. Medzi ustanovenia, ktorých znenie spôsobuje problémy patria ustanovenia o zaokrúhľovaní mzdy, príplatku za prax a krátení dovolenky za zmeškané/neodpracované dni.

Jednou z tém, ktoré boli predmetom pracovných stretnutí pri zvažovaní návrhov zmien a doplnení zákona bolo aj ustanovenie, ktoré bolo zo zákona vypustené v súvislosti s rozhodnutím (z 25. októbra 2022) pani prezidentky o vrátení zákona o profesionálnych náhradných rodičoch.

V návrhu zákona a následne aj Národnou radou Slovenskej republiky schválenom zákone o profesionálnych náhradných rodičoch boli medzi informáciami, ktoré malo centrum vyžadovať na účel overenia splnenia predpokladov záujemcu o prácu profesionálneho náhradného rodiča aj informácie o náboženskej príslušnosti, národnosti a materinskom jazyku

záujemcu o prácu a jeho rodinných príslušníkov žijúcich v domácnosti (budúceho) profesionálneho náhradného rodiča na účely vytvorenia podmienok na zachovanie náboženskej a národnostnej identity dieťaťa.

V rozhodnutí pani prezidentky o vrátení zákona sú uvedené vážne pochybnosti o súlade schváleného zákona v časti predmetných ustanovení s čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2, čl. 12 ods. 2 a 3, čl. 16 ods. 1, čl. 19 ods. 2 a čl. 24 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky vzhľadom na porušenie ústavných princípov právneho štátu, princípu neviazanosti na náboženstvo, ako aj ochrany súkromia, zákazu diskriminácie na základe viery, náboženstva alebo príslušnosti a práva na náboženskú slobodu.³

Pôvodný návrh právnej úpravy bol postavený o.i. na jednom zo základných princípov Dohovoru o právach dieťaťa - najlepšom záujme dieťaťa (podľa čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa „*Najlepší záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akýchkoľvek postupoch týkajúcich sa detí, či už vykonávaných verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.*“),⁴ okrem iného aj snahou o utvorenie podmienok pre uplatnenie jedného z kľúčových prvkov najlepšieho záujmu dieťaťa - „zachovanie identity dieťaťa“ už v rámci skúmania predpokladov na výkon práce profesionálneho náhradného rodiča.

Podľa Dohovoru o právach dieťaťa je čl. 3 ods. 1 - najlepší záujem dieťaťa, jedna zo štyroch základných zásad Dohovoru o právach dieťaťa pre interpretáciu vykonávania všetkých práv dieťaťa. Podľa Všeobecného komentára Výboru OSN pre práva dieťaťa č. 14 (2013) o práve dieťaťa na prvoradé zohľadnenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu⁵ má koncepcia najlepšieho záujmu dieťaťa tri zložky:

- a) Hmotné právo: *Právo dieťaťa na posúdenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu a jeho prvoradé zohľadnenie v situácii, keď sa s cieľom rozhodnúť o danej veci posudzujú rôzne záujmy, a záruka, že toto právo bude vykonané vždy, keď pôjde o rozhodnutie týkajúce sa dieťaťa, skupiny identifikovaných alebo neidentifikovaných detí alebo o deti všeobecne. Článok 3 ods. 1 zakladá vnútornú povinnosť pre zmluvné štáty Dohovoru, je priamo uplatniteľný (samovykonateľný) a je možné sa naň odvolať na súde.*
- b) Základný výkladový právny princíp: *Ak môže mať právne ustanovenie viac výkladov, treba uprednostniť výklad, ktorý najúčinnejšie slúži najlepšiemu záujmu dieťaťa. Rámcom pre výklad sú práva zakotvené v Dohovore a jeho Opčných protokoloch.*
- c) Procesné právo: *Kedykoľvek treba prijať rozhodnutie, ktoré ovplyvní konkrétne dieťa, identifikovanú skupinu detí alebo deti všeobecne, rozhodovací proces musí zahŕňať posúdenie možného vplyvu (pozitívneho alebo negatívneho) rozhodnutia na dané dieťa alebo deti. Posúdenie a určenie najlepšieho záujmu dieťaťa si vyžaduje procedurálne záruky. Odôvodnenie rozhodnutia musí, navyše, preukázať explicitné zohľadnenie práva. V tejto súvislosti musia zmluvné štáty Dohovoru vysvetliť, akým spôsobom bolo rešpektované právo v rozhodnutí, tzn. čo sa považuje za konanie v najlepšom záujme dieťaťa, na akých kritériách sa zakladá a akú váhu mali najlepšie záujmy dieťaťa v porovnaní s ostatnými záujmami, či už v prípade širokých otázok politiky, alebo v individuálnych prípadoch.*

Podľa právnej analýzy čl. 3 ods. 1 Výboru OSN „*Najlepší záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri prijímaní všetkých vykonávacích opatrení. Slová „musí byť“*“

³ <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=8&ID=1287>).

⁴ Čl. 3 ods.1 Dohovoru o právach dieťaťa zaručuje dieťaťu právo na posúdenie jeho najlepších záujmov a ich prvoradé zohľadnenie pri akýchkoľvek krokoch alebo rozhodnutiach, ktoré sa ho týkajú, tak vo verejnej, ako aj v súkromnej sfére (pri individuálnom rozhodovaní alebo postupe a pri formovaní tzv. verejných/štátnych politik).

⁵ dostupné: [gc-14.pdf \(mpsvr.sk\)](#)

ukladajú zmluvným štátom Dohovoru zásadnú právnu povinnosť a znamenajú, že zmluvný štát sa nemôže rozhodovať, či treba alebo nie vyhodnotiť najlepší záujem dieťaťa a pripísať mu prvoradú váhu pri vykonávaní akýchkoľvek postupov.“. Pri posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa je nevyhnutné zohľadniť prvky záujmu dieťaťa a podľa Komentára Výboru OSN č. 14 je jedným z prvkov najlepšieho záujmu dieťaťa prvok „identita dieťaťa“. Právo dieťaťa na zachovanie identity je zakotvené v čl. 8 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa (*Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú rešpektovať právo dieťaťa na zachovanie jeho totožnosti, včítane štátnej príslušnosti, mena a rodinných záväzkov v súlade so zákonom a s vylúčením nezákonných zásahov.*).

V Komentári Výboru OSN č. 14 je vyslovene uvedené: *V súvislosti s náboženskou a kultúrnou identitou je napríklad pri umiestňovaní dieťaťa do pestúnskeho domova nevyhnutné dbať na zachovanie kontinuity výchovy dieťaťa a na etnické, náboženské, kultúrne a jazykové pozadie dieťaťa (čl. 20 ods. 3), pričom rozhodujúca osoba musí pri posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa zohľadniť tento špecifický kontext...* (čl. 56 Komentára OSN č. 14)⁶

Pri zaraďovaní dieťaťa do profesionálnej náhradnej rodiny sa musíme o.i. aspoň pokúsiť utvoriť podmienky pre zachovanie identity (náboženskej, národnostnej, ...) dieťaťa – nie je to záväzok výsledku, ale musíme sa o to všemožne a tiež preukázateľne usilovať.

Cieľom pôvodnej úpravy bolo získať informácie k utvoreniu podmienok pre vhodné zaradenie konkrétneho dieťaťa. Ak je napríklad materinským jazykom dieťaťa iný jazyk ako slovenský jazyk, dieťa je inej národnosti a nemáme profesionálneho náhradného rodiča, ktorý je zodpovedajúco jazykovo vybavený, musíme sa usilovať nájsť profesionálnu náhradnú rodinu, ktorá utvorí čo najlepšie podmienky pre dieťa (napr. škola s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, jazykový kurz a v neposlednom rade kontakt s rodičmi dieťaťa a jeho rodinou), a to isté platí aj v prípade náboženstva - cieľom je nájsť pre dieťa profesionálnu náhradnú rodinu, pripravenú vytvárať podmienky pre zachovanie náboženskej identity dieťaťa.

Jedným z dôvodov, pre ktorý bola opätovne prehodnotená možnosť zaradenia možnosti získavania informácií k zachovaniu identity dieťaťa je, že výkon súdneho rozhodnutia v centre musí mať dočasný charakter (samozrejme nie vždy je to možné), ročne sa do starostlivosti rodičov/rodín vráti z CDR cca 300 - 350 detí, a je preto nevyhnuté, aby sme sa zaoberali otázkou zachovania náboženskej a jazykovej, kultúrnej identity detí aj v kontexte ich rodinného prostredia, do ktorého sa vracajú.⁷

---

⁶ Čl. 20 Dohovoru o právach dieťaťa - 1. Dieťa dočasne alebo trvalo zbavené svojho rodinného prostredia alebo dieťa, ktoré vo vlastnom záujme nemôže byť ponechané v tomto prostredí, má právo na osobitnú ochranu a pomoc poskytovanú štátom. 2. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečia takému dieťaťu v súlade so svojim vnútroštátnym zákonodarstvom náhradnú starostlivosť. 3. Táto starostlivosť môže okrem iného zahŕňať odovzdanie do výchovy, inštitút "kafala" podľa islamského práva, osvojenie a v potrebných prípadoch umiestnenie do vhodného zariadenia starostlivosti o deti. Pri voľbe riešenia treba brať potrebný ohľad na žiaducu kontinuitu vo výchove dieťaťa a na jeho etnický, náboženský, kultúrny a jazykový pôvod.

⁷ Okrem Dohovoru o právach dieťaťa je zásadným aj Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd. V tejto súvislosti je možné uviesť rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva v prípade Mariya Abdi Ibrahim proti Nórsku, zo dňa 10. 12. 2021, ktorý z hľadiska čl. 8 a 9 Dohovoru posudzoval o.i. do akej miery národné súdy rešpektovali prania matky moslimského vyznania, aby v priebehu pestúnskej starostlivosti bola zachovaná kultúrna a náboženská spolupatričnosť dieťaťa s matkou.

Matka si sťažovala na porušenie práva na rodinný život podľa čl. 8 Dohovoru a porušenie jej práva na slobodu vyznania podľa čl. 9 Dohovoru. Z rozsudku je zrejmé, že súd nevidel žiaden dôvod pochybňovať, že opatrenia Nórskeho orgánov boli prijaté v súlade so zákonom a sledovali legitímne ciele, posudzoval ale, či prijaté opatrenia boli nevyhnutné v demokratickej spoločnosti pre dosiahnutie legitímnych cieľov vrátane posúdenia, či národné orgány prihliadli na sťažovateľkine záujmy chránené čl. 9 Dohovoru. Súčasťou samotného posúdenia bol aj fakt, že Nórska vláda predložila dôkazy, že sa vnútroštátne orgány snažili nájsť pestúnsku rodinu zodpovedajúcu želaniam sťažovateľky. Súd uviedol, že práva sťažovateľky podľa čl. 8 vo vzťahu s čl. 9 Dohovoru môžu byť dodržané nielen tým, že by sa našla nakoniec náhradná rodina zodpovedajúca jej

Zohľadniac argumenty uvedené v rozhodnutí pani prezidentky vrátiť zákon o profesionálnych náhradných rodičoch, ako aj záväzky Slovenskej republiky, ako zmluvnej strany Dohovoru o právach dieťaťa, sa navrhuje nové znenie predmetných ustanovení tak, aby získavané informácie nesmerovali k náboženskej príslušnosti záujemcov o prácu a ich rodinných príslušníkov a tiež, aby neboli získavané informácie o národnosti a materinskom jazyku záujemcov o prácu a ich rodinných príslušníkov, ale aby centrum mohlo získavať informácie o pripravenosti záujemcu o prácu utvoriť vo svojom domácom prostredí podmienky na zachovanie náboženskej, jazykovej a kultúrnej identity dieťaťa. Ťažisko sa posúva zo záujemcu o prácu na dieťa a na utvorenie podmienok na dodržanie práv dieťaťa (rovnako ako aj práv jeho rodičov).

Zisťovanie informácie od záujemcov o prácu k pripravenosti vytvoriť podmienky pre zachovanie náboženského, jazykového a kultúrneho pôvodu dieťaťa má jasne stanovený účel tak, aby bolo možné pokúsiť sa nájsť pre dieťa vhodnú profesionálnu náhradnú rodinu, ktorá bude na právo dieťaťa na zachovanie identity dbať. Je treba opätovne zdôrazniť, že nejde o záväzok výsledku, ale o povinnosť vytvoriť podmienky na využitie prostriedkov na dosiahnutie výsledku. Ide o racionálne a primerané opatrenie a je ním možné dosiahnuť sledovaný cieľ, a to bez reálneho zásahu do náboženských, národnostných a jazykových práv záujemcov o prácu profesionálneho náhradného rodiča/iných fyzických osôb v jeho domácom prostredí.

Ďalšie zlepšenie podmienok deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti je ťažiskovým dôvodom predloženia návrhu zákona. Každým návrhom zmien a doplnení právnej úpravy sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately sa o.i. zlepšujú podmienky starostlivosti o deti, ktoré nemôžu z rôznych dôvodov vyrastať so svojimi rodičmi, resp. v náhradnej rodinnej starostlivosti. Predkladaný návrh zmien a doplnení sa cielene zameriava na zlepšenie starostlivosti o deti so zdravotným znevýhodnením, ktoré sú na základe rozhodnutia súdu umiestňované do centier. Cieľom je, aby pre čo najviac detí s vážnym zdravotným znevýhodnením boli utvorené podmienky pre život v profesionálnych náhradných rodinách.

Strategickým zámerom Slovenskej republiky podľa Národnej stratégie deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti (strednodobý cieľ 9) je *zvýšiť kvalitu poskytovania starostlivosti o deti so zdravotným znevýhodnením vrátane zabezpečenia podmienok na ich integráciu a inklúziu a zlepšiť podporu rodín s dieťaťom/rodičom so zdravotným znevýhodnením.*

Stratégia vychádza o.i. z faktu, že proces deinštitucionalizácie v oblasti náhradnej starostlivosti musí nutne zohľadňovať špecifické podmienky starostlivosti o zdravotne znevýhodnené deti, *osobitne je nevyhnutné zabezpečiť také podmienky v centrách a takú ich organizáciu, ktorá bude spôsobilá reflektovať a hlavne naplňovať právo detí so zdravotným znevýhodnením na integráciu a inklúziu a na prístup k zodpovedajúcej zdravotnej starostlivosti a súvisiacim službám.*

Podľa zákona č. 305/2005 Z. z. musí byť dieťa do šiestich rokov veku, ktoré je do centra prijaté na základe rozhodnutia súdu najneskôr do štyroch týždňov od prijatia do centra zaradené

---

presvedčeniu a že vnútroštátne orgány zobrali do úvahy rôzne záujmy, osobitne potrebu stability dieťaťa a že podľa širokého medzinárodného konsenzu neexistuje povinnosť umiestniť dieťa do rodiny, ktorá zdieľa rovnakú náboženskú, kultúrnu a jazykovú identitu rodičov, vnútroštátne orgány sú viazané povinnosťou využiť prostriedky, nie povinnosťou dosiahnuť výsledok (v tomto konkrétnom prípade bolo konštatované, že orgány podnikli za účelom nájdenia vhodného pestúnskeho domova opatrenia, ale že veľmi obmedzený styk matky s dieťaťom a následne privolenie na osvojenie náležito nezohľadnili záujem sťažovateľky, aby si dieťa zachovalo aspoň nejaké väzby na svoj kultúrny a náboženský pôvod, čo nakoniec viedlo k záveru, že v konaní neboli dostatočne zohľadnené názory a záujmy sťažovateľky a že došlo k porušeniu čl. 8 Dohovoru).

do profesionálnej náhradnej rodiny, pričom zákon ustanovuje výnimky z tejto povinnosti, o.i. aj výnimku v prípade dieťaťa, ktorého zdravotný stav vyžaduje osobitnú starostlivosť, a takúto starostlivosť nie je možné zabezpečiť v domácom prostredí profesionálnej náhradnej rodiny. Ak výsledky odbornej diagnostiky alebo priebežné výsledky odbornej diagnostiky preukazujú, že zdravotný stav dieťaťa vyžaduje osobitnú (ošetrovateľskú) starostlivosť v špecializovanej samostatnej skupine, centrum požiada úrad práce sociálnych vecí a rodiny, v ktorého územnom obvode má sídlo, o posúdenie potreby osobitnej starostlivosti v špecializovanej skupine podľa zákona č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ide o verifikáciu rozhodnutia centra zaradiť dieťa do špecializovanej skupiny).

Podľa Národnej stratégie deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti je potrebné prehodnotiť a nanovo vytvoriť jednotné postupy a štandardy poskytovania starostlivosti deťom so zdravotným znevýhodnením v centrách, a to vrátane spôsobu zhodnocovania potreby špecializovanej odbornej pomoci dieťaťu v samostatnej špecializovanej skupine na základe posúdenia potreby osobitnej starostlivosti posudkovým lekárom (špecializovaná samostatná skupina detí s duševnou poruchou, a pre deti, ktorých zdravotný stav vyžaduje osobitnú starostlivosť výlučne pobytovou formou), prehodnotenia profesijného zabezpečenia tejto starostlivosti atď. Na tento účel je však potrebné nanovo upraviť aj samotné východiská a postup centra pri umiestňovaní detí do organizačných súčastí centra.

Ako už bolo uvedené, prioritou je, aby čo najviac detí (umiestnených v centrách), a to vrátane detí so zložitým zdravotným znevýhodnením vyrastalo v profesionálnych náhradných rodinách. Na druhej strane je nevyhnutné zabezpečiť bezpečnosť detí a znížiť riziko, že profesionálni náhradní rodičia nebudú vedieť utvoriť také podmienky vo svojom domácom prostredí alebo zo svojho domáceho prostredia, ktoré zodpovedajú potrebám dieťaťa. Základom je, že tieto deti spravidla potrebujú ošetrovateľskú starostlivosť, resp. musia im byť poskytované rôzne ošetrovateľské výkony a je úplne zrejmé, že nie vo všetkých prípadoch bude možné potreby detí zabezpečiť z domáceho prostredia profesionálnej náhradnej rodiny. Rozsah a povaha ošetrovateľských výkonov a ich dostupnosť v tej ktorej lokalite Slovenska je to, čo do výraznej miery ovplyvňuje možnosti poskytovať starostlivosť o deti so zdravotným znevýhodnením v profesionálnych náhradných rodinách. S časťou je možné sanovať túto potrebu zdravotnou sestrou centra, ale aj takáto možnosť má svoje limity. Osobitnou otázkou je tiež záujem profesionálnych náhradných rodičov prevziať starostlivosť o dieťa s vážnym zdravotným znevýhodnením – nie každý je na takúto prácu vhodný, resp. pripravený alebo má vytvorené také podmienky, ktoré by vhodnú starostlivosť v jeho domácom prostredí umožňovali.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR sa v súvislosti s vytýčeným strategickými zámermi úspešne uchádzalo o podporu Európskej komisie (prostredníctvom Nástroja technickej podpory⁸ pre projekt „Implementácia Európskej záruky pre deti/Inklúzia detí so zdravotným znevýhodnením v kontexte deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti“.

Projekt implementuje priamo Európska komisia a odborným riešiteľom je UNICEF pre Európu a Strednú Áziu. Cieľom projektu je vytvorenie návrhu opatrení (na základe zhodnotenia súčasných postupov, identifikácie medzier v oblasti začleňovania detí so zdravotným

---

⁸ Všeobecným cieľom Nástroja je prispieť k reformám v členských štátoch formou technickej asistencie (poskytovanie expertov, zber údajov, štúdie, výskumy, analýzy, komunikačné projekty, zdieľanie skúseností a pod.), ktorú pre členské štáty zabezpečí Európska komisia po konzultáciách a v spolupráci s jednotlivými rezortmi.

znevýhodnením do náhradnej starostlivosti a preskúmania legislatívnych rámcov) s ohľadom na začlenenie detí so zdravotným znevýhodnením v náhradnej starostlivosti.

Na základe predbežných informácií (projekt sa implementuje) je možné s istotou konštatovať, že odporúčania budú o.i. smerovať práve do procesov zaraďovania novorodencov a batoliat so zdravotným znevýhodnením do jednotlivých organizačných súčastí v centrách, osobitne novorodencov a batoliat so zdravotným znevýhodnením, ktoré sú do centier prijímané z ústavných zdravotníckych zariadení.

Detí, ktorým je starostlivosť poskytovaná na samostatných špecializovaných skupinách centier s ošetrovateľskou starostlivosťou je cca 600, z toho cca 60 novorodencov a dojčiat. Je potrebné zvýšiť tlak na cielené rozširovanie siete profesionálnych náhradných rodín pre deti so zdravotným znevýhodnením aj sprísnením právnej úpravy.

Predkladaným návrhom zákona sa preto, po diskusii so zástupcami centier o.i. v čl. V navrhuje zmena prístupu v umiestňovaní detí do profesionálnych náhradných rodín. Zásadnou zmenou oproti aktuálnemu stavu je zrušenie výnimky z povinnosti umiestniť všetky deti do 6 rokov veku do mesiaca po umiestnení v centre do profesionálnej náhradnej rodiny, ktorá umožňuje centru umiestniť dieťa, u ktorého posúdil lekár potrebu osobitnej starostlivosti v špecializovanej samostatnej skupine. Ďalšou zásadnou zmenou je zmena v umiestňovaní malých detí do 1 roku veku a to vrátane detí so zdravotným znevýhodnením, ktoré do centier prichádzajú z nemocníc tak, aby do 1 roku veku po prepustení z nemocnice boli deti po prijatí do centra zaradené do profesionálnej náhradnej rodiny (ak bol profesionálny náhradný rodič v nemocnici poučený o starostlivosti o dieťa). Zároveň je ale nereálne predpokladať, že centrá budú disponovať dostatkom pripravených a ochotných profesionálnych náhradných rodičov (a aj keby áno, je potrebné reálne zhodnotiť možnosti zabezpečenia potrebných ošetrovateľských výkonov dieťaťu, vhodnosť prostredia profesionálnej náhradnej rodiny vo vzťahu k zdravotnému znevýhodneniu konkrétneho dieťaťa), čo je potrebné zohľadniť v právnej úprave.

Na zvýšenie pripravenosti, ale aj záujmu profesionálnych náhradných rodičov prevziať do starostlivosti deti s najzložitejším zdravotným znevýhodnením – o deti, ktoré sú osobami s ťažkým zdravotným postihnutím, sa navrhujú dve opatrenia.

Obe opatrenia identifikovali profesionálni náhradní rodičia ako potrebné pre zlepšenie situácie. Z diskusií vyplynulo, že jeden z dôvodov, pre ktorý nie sú profesionálni náhradní rodičia schopní prevziať do svojej starostlivosti deti s ťažkým zdravotným postihnutím, sú nevyhovujúce priestorové podmienky ich domácnosti, ktoré nespĺňajú častokrát ani základe podmienky bezbariérovosti. Profesionálni náhradní rodičia nemajú nárok na peňažné príspevky na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia na úpravu bytu/rodinného domu ale nemožno od nich žiadať debarierizáciu ich bytov/rodinných domov na ich náklady. Navrhuje sa preto riešiť úpravu priestorov domácnosti profesionálnych náhradných rodičov možnosťou centra poskytnúť finančný príspevok na podporu bezbariérovosti ich domácnosti.

V súvislosti s návrhom na zavedenie finančného príspevku na úpravu bytu alebo rodinného domu na účely zlepšenia podmienok starostlivosti o deti s ťažkým zdravotným postihnutím sa navrhuje aj doplnenie zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov v čl. III tak, aby bolo jednoznačné, že tento špecifický finančný príspevok nepodlieha dani z príjmu fyzických osôb.

Záujem profesionálnych náhradných rodičov prevziať do svojej starostlivosti dieťa s vážnym zdravotným znevýhodnením je stále nízky. Podľa profesionálnych náhradných rodičov je jedným z dôvodov obava zo zlyhania pre náročnosť starostlivosti, resp. vyhorenia.

Druhým identifikovaným opatrením je preto prestávka na obnovu kondície profesionálneho náhradného rodiča v prípade, ak sa stará o dieťa s ťažkým zdravotným postihnutím.

K zavedeniu tohto nového špecifického druhu prestávky v práci je potrebné vyriešiť aj samotné podmienky poskytovania prestávky, upraviť podmienky zabezpečenia starostlivosti o dieťa pokiaľ bude jeho profesionálny náhradný rodič čerpať prestávku na obnovu kondície a tiež zaviesť ohodnotenie ale aj motivačný prvok – príspevok za zastupovanie v prípade, ak sa o dieťa počas prestávky jeho profesionálneho náhradného rodiča bude starať iný profesionálny náhradný rodič.

Súčasťou návrhu zákona sú aj ďalšie dve súvisiace opatrenia na podporu deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti.

V čl. II sa navrhuje doplnenie zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov tak, aby bolo možné ponechanie dieťaťa v starostlivosti profesionálneho náhradného rodiča (ak má profesionálny náhradný rodič záujem), aj v období poberania materského. Výnimka zo zásadného pravidla nemocenského poistenia o nemožnosti súbehu materského a príjmu zo závislej činnosti, ktorý sa považuje za vymeriavací základ na účely o.i. tejto dávky je odôvodnená jedinečnosťou výkonu práce profesionálneho náhradného rodiča, kde predmet práce je totožný s povahou situácie, ku ktorej sa viaže materské/otcovské a najmä potrebou čo do najvyššej možnej miery zabezpečiť stabilitu prostredia, v ktorom je poskytovaná starostlivosť dieťaťu. V súvislosti s návrhom na doplnenie nového inštitútu súbehu vyplácania materského a príjmu zo závislej činnosti (z výkonu práce profesionálneho náhradného rodiča) v období poberania materského sa navrhuje upraviť aj výnimku z platenia poistného štátom na starobné poistenie, invalidné poistenie a poistného do rezervného fondu solidarity, ako aj výnimku z vylúčenia povinnosti platiť poistné na nemocenské poistenie, dôchodkové poistenie a poistenie v nezamestnanosti zamestnancom - profesionálnym náhradným rodičom.

Ďalším opatrením je úprava ustanovenia v zákone č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov v čl. IV. Navrhuje sa riešiť v praxi profesionálnych náhradných rodín identifikovaný praktický problém, ktorý sa ale netýka len detí umiestnených v profesionálnych náhradných rodinách, ktoré odchádzajú k budúcim náhradným rodičom (napríklad pestúnom) na základe rozhodnutia súdu o neodkladnom opatrení. Títo ľudia sa reálne starajú o dieťa, avšak častokrát na základe vykonateľného, ale ešte neprávoplatného rozhodnutia súdu, pričom podmienkou na uplatnenie nároku na prídavok na dieťa je práve právoplatnosť rozhodnutia.

Návrh zmien a doplnení bol pripravený v spolupráci a po diskusii so zástupcami profesionálnych náhradných rodičov, centier a Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, zároveň boli využité praktické skúsenosti Národného inšpektorátu práce.

Návrh zákona zakladá vplyvy na rozpočet verejnej správy a na zamestnanosť vo verejnej správe, návrh zákona nebude mať vplyvy na podnikateľské prostredie, na životné prostredie, na informatizáciu spoločnosti, na služby verejnej správy pre občana a na manželstvo, rodičovstvo a rodinu. Návrh zákona bude mať pozitívne sociálne vplyvy.

Návrh zákona je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi a nálezmi Ústavného súdu Slovenskej republiky, ďalšími všeobecne záväznými právnymi predpismi, medzinárodnými zmluvami a inými medzinárodnými dokumentmi, ktorými je Slovenská republika viazaná, a s právom Európskej únie.

Návrh zákona nie je predmetom vnútrokomunitárneho pripomienkového konania.